

Bidrag til Vidneudsagnets Psykologi. (II.)

(I Tidsskr. 1902 p. 18 ff. offentliggjordes nogle af W. Stern gjorte Forsøg med at lade forskellige Personer i en vis Tid iagttage nogle Billeder, som derpaa skulde beskrives. I Artiklen gjordes udførlig Rede for Kvantitet og Kvalitet af de indløbne — meget talrige — Fejl. I »Beiträge zur Psychologie der Aussage«, Tidsskrift udgivet af W. Stern, gør Dr. S. Jaffa Rede for et Forsøg, anstillet forrige Aar i v. Liszts kriminalistiske Seminar i Berlin, hvor en virkelig Begivenhed skulde genfortælles. Gengives her i noget sammentrængt Form).

I. Forsøget.

Seminaret havde holdt et af sine sædvanlige Aftenmøder med Foredrag, denne Gang over Tardes Ansvarlighedsteori. Ved Debattens Slutning spørger:

1. Gehejmerraad v. Liszt: »Vil nogen endnu udtale sig om Emnet, før jeg giver Referenten Ordet for en afsluttende Bemærkning.«

2. Dr. K. rejser sig.

3. v. Liszt: »Dr. K. har Ordet.«

4. K.: »Jeg vilde gerne ganske kort betragte Tardes Lære fra den kristelige Moralfilosofis Standpunkt.«

5. Leh. (højt afbrydende): »Det manglede bare« (»das fehlte noch grade«).

6. K.: »Vil De behage at være rolig, naar De ikke bliver spurgt.«
7. Leh: »Det er en Uforsømmethed.«
8. Rejser sig samtidig.
9. K.: »Hvis De siger et eneste Ord mere, saa — —«
9. og gaar samtidig løs paa Leh. med den knyttede Næve i Vejret.
10. Leh: »Haanden væk, eller — —«
11. Leh. trækker en Revolver frem og sigter paa K.s Pande.
12. v. Liszt slaar til hans opløftede Arm.
13. Revolveren synker derved ned, indtil den er paa Højde med K.s Bryst.
14. Da den befinder sig omtrent ved K.s Hjærteomgivelser, giver den et Smæld (klikker).

Med Undtagelse af de medspillende vidste ingen, at det drejede sig om et psykologisk Forsøg. De tilstedeværende maatte altsaa anse Begivenheden for Alvor.

Straks efter blev følgende »Avisreferat« oplæst: »Mordforsøg i det kriminalistiske Seminar. En uhørt Begivenhed er forefalden i Gehejmraad v. Liszts Seminar. I Løbet af Debatten kom d'Hrr. K. og L. i en Ordstrid; pludselig fremtog L. en Revolver og skød paa K., der søgte at værges sig med Hænderne. Skuddet gik af i Luften, idet Gehejmraad v. Liszt i sidste Øjeblik slog L. over Armen. Gerningsmanden paastaar at have handlet i Nødværge, samt gør gældende, at han ikke nøjagtig erindrer de forudgaaende Enkeltheder, da han var stærkt beruset; de allerede afhørte Vidner have dog fuldkommen bekræftet ovenstaaende Fremstilling. Flere Vidner ventes afhørte.**)

10 af de tilstedeværende Herrer have nu afgivet skriftlig Beretning om Begivenheden; deraf 2 den samme Aften, 1 den følgende Dag, 1 seks Dage senere, 3 en Uge senere,

*) Unøjagtighederne etc. i Referatet ere naturligvis forsætlige.

3 fem Uger senere. Desuden ere 5 andre tilstedeværende en Uge efter Forsøget blevne afhørte som Vidner, enkeltvis og uden at de andre Vidner vare til Stede. Disse Herrer have først haft Lejlighed til at give en sammenhængende Skildring af Begivenheden; derpaa have de besvaret enkelte til dem rettede Spørgsmaal.

Efter hvert Vidneudsagn er der i Overensstemmelse med Loven givet Leh. Lejlighed til at udtale sig om det fremkomne. Han har da selv givet følgende Fremstilling af det passerede:

»Efter at Hr. v. Liszt havde sagt, at han nu sluttede Debatten og gav Referenten Ordet, var K. staaet op og havde begyndt at tale uden at have faaet Ordet. Leh. havde derpaa halvhøjt sagt til sin Nabo: »Det kan dog ikke gaa an.« K. var derpaa fareet løs paa ham med de Ord: »Hold Deres Mund,« og havde slaaet ham i Ansigtet med knyttet Næve; derpaa havde han, Leh, trukket en Revolver frem, men sigtet paa Loftet. K. havde derpaa grebet ham i Armen, var derved selv kommen til at berøre Aftrækkeren, hvorpaa Skuddet var gaaet af.«

Efter denne Fremstilling vare Vidnerne stedse blevne konfronterede med Leh. og udspurgte om Rigtigheden af de afvigende Punkter. Der foreligger altsaa, for at bruge Sterns Udtryk, kun primære, ingen sekundære Udsagn. Samtlige Udsagn skrive sig fra Herrer, som vare ældre studiosi juris eller Referendarer, altsaa i fuldt modtagedygtig Alder.

Vi dele nu Udsagnene i 4 Grupper, nemlig:

- I. Udsagn, afgivne den samme eller den følgende Dag. (3 Udsagn, alle skriftlige.)
- II. Udsagn, afgivne 6—7 Dage efter Forsøget (4 Udsagn, alle skriftlige).
- III. Afhøringer, foretagne 1 Uge efter Forsøget (5 Udsagn, alle mundtlige).
- IV. Udsagn, afgivne 5 Uger efter Forsøget (3 Udsagn, alle skriftlige).

Ingen af Forsøgsdeltagerne havde — med en enkelt ikke medtaget Undtagelse — konfereret med hinanden om det passerede.

II. Fejlstatistik.

I Modsætning til Stern (l. c. p. 25) regner Jaffa alle Fejl ens. Stern tæller »de vigtigste Ting« dobbelt. J. forkaster denne Fremgangsmaade som ganske vilkaarlig, thi hvad er vigtigt, hvad ikke? I det foreliggende Eksempel kan man strides om, hvorvidt Nr. 2 og 8 (K. og Leh. rejser sig) ere af særlig Vigtighed. Og dog ere disse Kendsgerninger af største Vigtighed for Bedømmelsen af det Spørgsmaal, om K. maaske først ved Leh.'s Handlemaade foranlediges til at rejse sig op og angribe denne, o: om K. maaske har handlet i Nødværge eller har troet at gøre det.

Derimod slutter J. sig til Sterns Inddeling af Fejlene i Udeladelser, Tilføjelser og Forandringer. Hvor det skildrede i Hovedsagen stemmer med det passerede, betegnes Angivelsen som rigtig. Om Faktum Nr. 6 foreligger f. Eks. kun et eneste ganske rigtigt Udsagn. Ellers hedder det alle Vegne, hvor Udtalelsen ikke refereres direkte urigtig: »Vær saa venlig at holde Deres Mund, naar De ikke bliver spurgt.« Ganske vist kan det forekomme, at de enkelte faldne Ord kunne være af Betydning, men dette vil dog ret sjældent være Tilfældet. Derfor er Udsagn 6, for saa vidt det angives som nævnt, betegnet som rigtigt.

De passerede Begivenheder ere dels Ord, dels Handlinger. Handlinger ere Nr. 2, 8, 9 a, 11, 12, 13, 14. Alle de andre ere Ord.

De enkelte Resultater vare følgende:

Gruppe I.

De enkelte Udtalelser af de 3 Deponenter falde saaledes:

Udtalelsens Nr.	Begaæde Fejl	Deraf			Han var usikker om
		Udeladel- ser	Tilføjel- ser	Foran- dringer	
I	11	9	2		
II	10	10			
III	8	7		1	1

Blandt de af Nr. II begaaede 10 Fejl angaa 7 Hand-
linger, 3 Ord; blandt de 11 af Nr. I begaaede angaa 5
Udeladelser og 1 Tilføjelset Handlinger, Nr. III begaar 4 Ude-
ladelser og 1 Forandring ved Handlinger.

Udeladt er:

Af alle 3	Af 2	Af 1
Nr. 1, 3, 10, 13, 14	Nr. 8, 11, 12	Nr. 9, 9 a

Gruppe II.

De enkelte Udtalelser af de 4 Deponenter falde saa-
ledes:

Udtalelsens Nr.	Begaæde Fejl	Deraf			Han var usikker om
		Udeladel- ser	Tilføjel- ser	Foran- dringer	
I.	12	4	3	5	1
II.	8	5		3	
III.	8	7		1	
IV.	5	2		3	2

Fejlene angik Handlinger:

	Udeladelser	Forandringer
I.	3	1
II.	3	1
III.	3	
IV.	1	1

Udeladt er

Af alle 4	Af 3	Af 2	Af 1
Nr. 13	Nr. 14 og 10	Nr. 1 og 9	Nr. 2, 3, 8, 11

Gruppe IV

(Gruppe III bør holdes for sig.)

De enkelte Udtalelser af de 3 Deponenter falde saaledes:

Udtalelsens Nr.	Begaaede Fejl	Deraf			Uvished
		Udeladelser	Tilføjelser	Forandringer	
I.	9	2		7	1
II.	8	5	1	2	3
III.	4	4			1

Fejlene angik Handlinger:

Nr.	Udeladelser	Forandringer	Tilføjelser	Uvished
I.	1	5		
II.	3		1	1
III.	1			1

Udeladt er

Af alle 3	Af 2	Af 1
Nr. 10	Nr. 9, 13, 3	Nr. 1, 2, 3, 8, 11

Gruppe III.

Vedrørende denne Gruppe, 3: Herrer, der ikke som de andre ytrede sig skriftlig, men afhørtes som Vidner, vare Resultaterne følgende:

Nr.	Antal Fejl	Deraf			Foranlediget ved Spørgsmaal	
		Udelad- elser	Tilføj- elser	Forandringer	berigtigedes hvv. forandre- des	fremkom nye Fejl
I.	12	9	2	1	1 Udeladelse blev til 1 Forandring	1 Forandring
II.	11	7	1	3		1 Forandring
III.	11	7		4	1 Udeladelse blev til 1 Forandring. 1 Forandring berigtigedes.	
IV.	10	9		1	2 Udeladelser blev til Forandringer 1 rigtig Udtalelse blev til Uvished	
V.	6	4		2 desuden 4 Uvishederp. Gr. af daar- lige Øjne		1 Tilføjelse

Fejlene angik Handlinger:

Nr.	Udeladelser	Forandringer	Tilføjelser	Af de nye ved Spørgsmaal fremkaldte Fejl
I.	6		2	1 Udeladelse blev til 1 Forandring
II.	4	1		
III.	5	1		
IV.	4			1 Udeladelse blev til 1 Forandring
V.	4 (slet Syn)	1	1	

Udeladt er

af alle 5	af 4	af 3	af 2	af 1
Nr. 10, 13, 4	Nr. 1, 9	Nr. 2, 3, 8, 9 a, 14	Nr. 11	Nr. 7

Denne noget tørre Statistik, som senere skal blive nærmere belyst, skal nu opfriskes ved nogle Eksempler:

Først skal gengives Ordlyden af et af de mindst rigtige Udsagn, nemlig Nr. I af Gruppe II, der indeholder 12 Fejl. Det lyder saaledes:

»Ved Øvelserne i det kriminalistiske Seminar d. $\frac{4}{12}$ 1902 henstillede Gehejmerraad v. Liszt, efter Afslutningen af et Foredrag om Tardes Ansvarlighedsbegreb, at undlade en Diskussion, men gav alligevel Dr. K. Ordet, da han tidligere havde bedt derom. Dr. K. udtalte, at han ønskede at belyse Foredraget fra kristelig-etisk Side; herimod fremsattes flere Protester fra Talerens nærmeste Omgivelser. Specielt udraabte Dr. K.s Genbo, Grev v. D., højt: »Det vilde sandelig være storartet« (das wäre ja noch besser«).

Paa samme Maade maa formodentlig ogsaa Dr. K.s højre Nabo have udtalt sig; dog var det ikke saa højlydt, jeg har i det mindste ikke forstaaet, hvad han sagde. Imod ham vendte Dr. K. sig og skreg ham højt og heftig lige ind i Ansigtet: »Vær saa god at tie stille.« Dr. K.s Nabo vilde ikke finde sig heri og replicerede til Dr. K., uden at jeg dog mindes, hvad han sagde. Dr. K. tiltalte ham derpaa flere Gange paa en højrøstet og heftig Maade med de Ord: »De har overhovedet ikke noget at sige her, før De bliver spurgt.« I det samme gjorde han et Skridt henimod sin Nabo. Ogsaa denne rejste sig nu og trak sig tilbage henimod Væggen, efterfulgt af Dr. K. Da hans Kontrapart ikke kunde trække sig længere tilbage, og Dr. K. nu gik over til Angreb i Gerning, greb den anden Herre i sin Brystlomme og fremtog sin Revolver. I dette Øjeblik sprang Gehejmerraad v. Liszt til og skilte de stridende Parter — — «

Det paafaldende ved denne Redegørelse er, at den vel i Omridsene giver et ganske godt Billede af Begivenheden, men at Enkelthederne træde meget uklart frem, samt at netop Optrinnets Begyndelse har indprentet sig slet i Fortællerens Erindring, medens hans Iagttagelse og Erindring af de sidste bevægede Begivenheder er temmelig korrekt.

Dog spiller ogsaa her Hukommelsen vedkommende Referent adskillige Puds. L.'s Trækken-sig-tilbage er et Fantasi-produkt, Revolverens Knækken har han ikke hørt. Særlig slet har de to Parters gensidige Tiltale præget sig i hans Hukommelse. Det mærkeligste ved det hele er dog Grev D.'s Inddragelse i Sagen. Denne var ganske vist til Stede i Lokalet, men det er ganske udelukket, at han har fremsat nogen Udtalelse i Anledning af Ordskiftet, og dog paastaar Fortælleren med Bestemthed, at han har sagt: »das wäre ja noch besser.«

Endnu et andet Udsagn skal refereres af en tilstedeværende, der siger om sig selv, at han blev noget ophidset at det passerede og derfor muligvis har gjort en Del mindre paalidelige Iagttagelser. Det er Nr. I i Gruppe IV (9 Fejl):

»I det kriminalistiske Seminars Møde d. 4. Decbr. havde et Medlem, som jeg kender af Udseende, men hvis Navn jeg ikke husker, holdt et Foredrag om Tardes Teorier. Da Foredraget var endt, knyttede Gehejmeraad v. L. nogle Bemærkninger dertil, og gav derpaa Ordet til Dr. K. Om denne før havde bedt om Ordet, eller paa hvilken Maade han gjorde det, ved jeg ikke. K. rejste sig nu op og sagde, at han vilde belyse Temaet fra den kristelige Morals Standpunkt. Umiddelbart herefter og før K. endnu havde faaet begyndt, hørte jeg den til højre for K. siddende Herre halvhøjt sige til sig selv: »Naa, det manglede da ogsaa bare;« dog husker jeg ikke Ordlyden ganske nøjagtig. Vedkommende Herre har før gjort sig bemærket paa Seminaret, og vi ere præsenterede for hinanden. Paa Dr. L.s Udtalelse svarede K. omtrent følgende: »De har at tie stille; vær saa venlig at vente, til De bliver spurgt;« eller ogsaa: »Tal først, naar De bliver spurgt,« L. gav nu et Svar, som jeg ikke husker. K. sagde derpaa igen noget, vistnok, hvis jeg ikke tager fejl: L. kunde, hvis han vilde ham noget, komme udenfor, der kunde de tale sammen om Sagen. Under Optrinnet faldt ogsaa Ordet: Uforsømmethed

eller uforskammet Person fra en af de to Herrer, vistnok fra K., men det ved jeg ikke nøjagtig. — Sluttelig gik K. ophidset ind paa Livet af L., og det saa ud til, at de skulde komme i Haandgemæng med hinanden. L. strakte afværgende den højre Haand frem og havde ogsaa noget i Haanden, men hvad det var, ved jeg ikke. Umiddelbart efter traadte Gehejmerraad v. L. imellem og skubbede dem bort fra hinanden. Et Skud har jeg hverken hørt eller set, saa lidt som jeg har bemærket et Skydevaaben hos nogen af dem.«

Her er især Forvanskningen af de sidste bevægede Begivenheder iøjnefaldende. Et Skydevaaben har Fortælleren ikke set, v. L.'s Slag paa Leh.'s Arm heller ikke. Medens det første Udsagn har gengivet de sidste Begivenheder nogenlunde rigtig, forandrer dette Udsagn fuldstændig disse.

Interessant er den Forandring, som Dr. K.s Udtalelse under 6 er undergaaet. Kun en eneste har gengivet denne ganske nøjagtig. De allerfleste gengive Udtalelsen saaledes: Vær saa god at holde Deres Mund etc. I Retspraksis vil det ofte være af væsentlig Betydning, om det ene eller det andet Udtryk er brugt, f. Eks. i en Injurieproces. Her kan meget let det sidste Udtryk findes at være en Fornærmelse, medens det virkelig brugte ikke indeholder en saadan. Det samme gælder en anden Variant af samme Udtalelse, som fremkommer hos en enkelt Referent: »Hvad gaar der af Dem? Jeg frabeder mig Deres dumme Bemærkninger.«

III. Statistiske Resultater.

I. Det er allerede nævnt, at Forsøgspersonerne alle vare i modtagelsesdygtig Alder. Det er utvivlsomt, at de ikke have haft særlige Interesser ved Udsagnenes Afgivelse og kun have ønsket at afgive et saa vidt muligt rigtigt Udsagn. Og desuagtet er intet Udsagn fejlfrit. Det ringeste Antal Fejl, 4, er endnu ret betydeligt. Dette bekræfter fuldstændig Sterns Udsagn: »en bestemt Fejlagtighedsgrad

maa paa Forhaand antages som normal Ejendommelighed selv for den nøgterne og rolige, selvstændige og upaavirkede Gennemsnitserindring. Den fejlfri Erindring er ikke Regel, men Undtagelse.«

Opstille vi en Rangforordning efter Fejlens Antal, tilkommer første Plads med 4 Fejl Nr. III af Gruppe IV, altsaa af den Gruppe, som beskrev Oprinnet 5 Uger efter. Derpaa kommer Nr. IV af Gruppe II med 5 Fejl. Nu stiger Tallet. Sidst i Rækken kommer I af Gruppe II og I af Gruppe III, hver med 12 Fejl, 2 af Gruppe III og 1 af Gruppe I, hver med 11 Fejl. Allerede heraf ser man, at denne Rangforordning kun siger lidet. I Gruppe II er baade den Herre, som indtager den næstbedste Plads, og den, som indtager den ringeste. Dette er ogsaa meget forklarligt. I hver Gruppe vil der være Personer, som ere højst forskellige baade i Opfattelses- og Erindringsevne. Individuelle Forskelligheder maa altid tages med i Købet, men ville, naar hver Gruppe tages under et, ikke blive afgørende for Resultatet, da Gruppen muligvis ogsaa indeholder Abnormiteter i modsat Retning; i hvert Fald ville de ikke faa gennemgribende Betydning, naar de tælles sammen med den gennemsnitlige Normalitet. Selvfølgelig kan en gennemgaaende god eller slet Opfattelsesevne bringe Fejl ind i Undersøgelsen, men som Regel vil en saadan ikke faa nogen Betydning i Sammentællingen.

Foretages en saadan Sammentælling, faas følgende Resultater, naar Nr. V i Gruppe III, hvis slette Syn har gjort hans Iagttagelser mindre betydningsfulde, udskilles:

Gruppe I (Udsagn fra samme og følgende Dag) har gennemsnitlig begaaet følgende Antal Fejl: 9,7.

Gruppe II (Udsagn 6—7 Dage efter Iagttagelsen): 8,25.

Gruppe III (afhørte som Vidner 1 Uge efter Iagttagelsen): 11,00.

Gruppe IV (5 Uger efter Iagttagelsen): 7,00.

Bortse vi foreløbig fra Gruppe III, saa er Gruppe IV den bedste, derefter Gruppe II, sluttelig Gruppe I. Altsaa

giver Erindringen kort efter Begivenheden ingenlunde det bedste Resultat; tværtimod konsoliderer Erindringsevnen sig flere Uger efter og giver et langt paalideligere Billede.

Dette Resultat staar i bestemt Strid med Sterns Sætning (l. c. p. 32—33): »Tiden indvirker ikke blot svækkende paa Erindringen, men ogsaa forfalskende, og denne Forfalskning foregaar i temmelig regelmæssigt Tempo, idet »Vidnet« hver Dag forøger Fejlagtheden med $\frac{1}{3}$ %.« Dog er det vel muligt, at Sterns Forsøg har været behersket af ganske andre Love end det foreliggende. Sterns Forsøg ligner mere en Gengivelse af noget udenadlært end en Tilbageprojicering af enkelte i Erindringen værende Elementer. Ganske vist er det ikke ren Udenadslæren, men Billedet er dog præget ind i Hukommelsen, søjet ind i Hjernen som et enkelt Led, der maa gengives, saa vidt det er til Stede. Her foreligger derimod en Række af Kendsgerninger, der afløse hinanden, og denne Rækkefølge skal gengives, saaledes som den er foregaaet. Det engang optagne Billede blegner, det i Rækkefølge passerede træder efterhaanden stærkere frem i Erindringen.

Mærkelig slet er Resultatet for Gruppe III. For saa vidt Forskellen ikke beror paa rene Tilfældigheder, kan den mundtlige Gengivelse i denne Gruppe dog maaske noget forklare Resultatet. Ved den mundtlige Gengivelse lægger man i Reglen ikke Ord og Sætning paa en Guldvægt. Man overser let et og andet, som man vilde have bemærket, hvis man havde nedskrevet det. Det er ogsaa særlig Udeladelser, som karakterisere denne Gruppe. Den kan af den anførte Grund ikke sammenstilles med de øvrige Grupper, men vilde kun betyde noget ved at sammenstilles med andre Grupper af mundtlige Udsagn.

II. Utvivlsomt har Forsøgspersonernes hele Stemning, Tempoet, været et ganske andet ved Forsøgets første og anden Del. Stemningen er hurtig bleven mere ophidset. Der kan næppe være Tvivl om, at Aktørernes kunstige Ophidselse har meddelt sig til Tilskuerne som ægte Ophidselse.

Nogle af Udsagnene udtale ogsaa udtrykkeligt, at Iagttageren var bleven ophidset. Denne Ophidselse maa omtrent være begyndt ved Nr. 9. Skiller man derfor Udsagnene i 2 Grupper, og i den ene sammenfatter Udsagnene ad 1—8, i den anden Udsagnene ad 9—14, faas følgende Resultater:

	Af det hele Udsagn er fejlagtigt %	af Nr. 9—14 er fejlagtigt %	Gennemsnitlig Stigning i Fejlantallet %
Gruppe I.			
Nr. 1	73,3	114,3*)	} 16,8
— 2	66,7	85,7	
— 3	53	42,8	
Gruppe II.			
Nr. 1	80	71	} 9,3
— 2	53	85,7	
— 3	53	57,1	
— 4	33,3	42,8	
Gruppe III.			
Nr. 1	80	100	} 15,7
— 2	73,3	160	
— 3	73,3	71,1	
— 4	40	57,8	
(Nr. 5 er som oven nævnt ikke medtaget.)			
Gruppe IV.			
Nr. 1	60	100	} 20,8
— 2	53,3	57,8	
— 3	26,7	42,8	

Vi se altsaa, at Fejlantallet er betydelig tiltaget i den Del af Forsøget, i hvilket en ophidset Stemning bar været fremherskende, i det hele en Stigning af 9,20 %. Og denne Stigning er stærkest umiddelbart efter Begivenheden, under Indtrykket af den, tager derpaa af for derefter atter at stige. Maaske kan denne sidste Stigning forklares ved, at

*) Det kan synes paafaldende, at Fejlene kunne udgøre over 100 %. Dette forklares ved I. alle Enkeltangivelserne ere urigtige, og II. desuden er der gjort flere Tilføjelser.

det Billede, som først lidt efter lidt konsolideres i Erindringen, ogsaa glemmes hurtigst.

III. Hvad Udeladelserne angaar, saa angaa disse hyppigst og i Rækkefølge: Nr. 13, 10, 14, 1, 3, 9 osv. Hvad særlig Nr. 13 angaar, beror dets hyppige Udeladelse maaske blot paa, at Forsøgspersonerne ikke vare gjorte opmærksom paa at udtale sig om, hvor Revolveren befandt sig i de enkelte Stadier. Med Hensyn til Nr. 14 maa bemærkes, at den benyttede Revolver var temmelig lille — en Barnepistol — hvis Knækken let kunde overdøves af de mange andre Lyde, som fremkaldtes af den almindelige Opstandelse. Ganske betegnende er Udeladelserne ad Nr. 1 og 3. Da er Opmærksomheden endnu ikke rigtig vakt, Begivenhederne iagttages ikke saa nøje. Det normale, dagligdags præger sig jo mindre i Erindringen end det usædvanlige, paafaldende.

IV. Hvad Adskillelsen mellem Ord og Handlinger angaar, kan intet positivt siges. Sammenligner man de begaaede Fejl med Hensyn til Ordene med dem, som angaa Handlinger, viser det sig, at en Handling, selv den mest prægnante, ikke præger sig fastere i Erindringen end det udtalte Ord.

IV. Fejlkilder.

I saa Henseende har Forsøget ikke givet betydelige Resultater. Forsøget er et Billede af det virkelige Liv. Derfor mangler det flere Fortrin, som Sterns Forsøg besad, men lider heller ikke af dettes Fejl. Her drog Begivenhederne rask forbi Tilskuernes Øjne, i Stedet for Ro var her Bevægelse, i Stedet for en rolig, lidenskabsløs Stemning kunde her paaregnes Uro, Ophidselse. Men dette maa lige saa vel betegnes som en Fordel, som en Skyggeside. Det usædvanlige har nødvendigvis maattet præge sig fastere i Erindringen. Sterns Billeder lide af den Fejl, at de ere noget kedelige; at dette Forsøg ikke kedede Deltagerne, er givet.

Først maa bemærkes, at det korte og slette »Avisreferat« ikke synes at have øvet nævneværdig Indflydelse paa Udsagnene. Det samme gælder Leh.'s afvigende Fremstilling. Næppe et af »Vidnerne« er derved blevet foranlediget til et dermed overensstemmende Udsagn.

En Ejendommelighed er, at Forsøgsdeltagerne have været vantede til visse Taleformer, og at derfor den herfra afvigende Form, som Begivenhederne frembød, ikke har præget sig tydelig nok i deres Erindring. Saaledes siger én: »I den efter Foredraget følgende Diskussion havde ogsaa Dr. K. taget Ordet.« En anden siger: »Dr. K. bad dog om Ordet.« Da en Diskussion efter Foredraget er almindelig ved Seminarets Øvelser, og da K. oftere plejede at tage Ordet i saadanne Diskussioner, fortalte begge Referenter Ting, som ikke ere passerede. En anden fortæller: K. havde sagt: »Leh. kunde, hvis han vilde ham noget, komme udenfor, der kunde de tale om Sagen;« atter en anden fortæller: »Hvis De ikke øjeblikkelig tager Deres Ord tilbage, saa osv.« Hvis begge disse Herrer ikke vare Akademikere og fra deres egne Kredse vare fortrolige med disse Taleformer, vilde de aldrig have tildigt dem. De antage simpelthen, at Ordene ogsaa i dette Tilfælde ere faldne saaledes. Ogsaa her se vi altsaa den Sætning bekræftet, at det normale let skuffer Hukommelsen, naar Begivenheden er foregaaet anomalt.

Hvad Tilføjelserne angaar, saa spille de jo kun en ringe Rolle i Fejlantallet. Nogle skulle dog her gengives. En særlig fantasifuld Herre fortæller, at K.s Bebudelse af, at han vilde imødegaa Tardes Lære fra den kristelige Moralfilosofis Standpunkt, blev mødt med »flere« Protester, han fortæller, at »i Særdeleshed« den ligeoverfor siddende Grev v. D. raabte højt: »Das wäre ja noch besser«. Han vil ogsaa have set Leh. trække sig tilbage til Væggen, da Dr. K. gik ham ind paa Livet. At paavise Kilden til disse saa vel som flere andre her nævnte Tilføjelser er næppe muligt.

Stern taler (l. c. p. 44) om »det erindredes Ekspan-

sionstendens«, og vil omsætte Virgils fama crescit eundo til memoria crescit eundo. Denne Tendens fremtræder ogsaa her ikke blot i det nys anførte Tilfælde (»flere« Protester), men ogsaa naar en Forsøgsdeltager følger til, efter at have refereret det under Nr. 5 passerede: »v. Liszt for for-
bavset tilbage«, hvilket utvivlsomt er ren Fantasi, da v. L. i Forvejen kendte Forsøget i alle Enkeltheder. Sandsynligvis vilde denne Ekspansionstendens være traadt langt stærkere frem hos et mindre udviklet Forsøgs Publikum. Udan-
nede Mennesker har netop i høj Grad den Fejl at under-
strege, at forstørre Tingene.

V. Resultatet.

Naar Forsøget kun har givet faa og ret tvivlsomme Resultater, beror det formentlig paa, at det ikke var metodisk godt nok. Og det maa overhovedet være saadanne Forsøgs Opgave at komme til en fast Undersøgelsermetode. Men en saadan er endnu ikke funden. Fremfor alt vare Enkelthederne ikke nok fikserede ved nærværende Forsøg. Ganske vist var en nøjagtig Plan opstillet og prøvet af Aktørerne, men hvem tør alligevel paastaa, at det i alle Enkeltheder er gaaet til som aftalt. Af en af Forsøgspersonerne er det saaledes blevet paastaaet med den største Bestemthed og under Edstilbud, at Leh. ikke som aftalt har sagt: »Das fehlte noch grade«, men: »Das fehlte grade noch.« Muligvis tager han fejl, men absolut Vished kan ikke opnaas. Slige Forsøg, der regne med de mindste Erindringspartikler, have kun en rimelig Opgave, naar Forsøget kan fikseres nøjagtig. Dette kan kun ske ved Kinetograf og Fonograf. Her har Sterns Forsøg et Fortrin, idet Virkeligheden — de 3 Billeder — eksisterer og til enhver Tid kan sammenholdes med Udsagnene. Paa den anden Side ere som nævnt Billeder ikke gode Forsøgsobjekter, fordi de mindre vende sig mod Erindringsevnen end mod Evnen til Udenadslæren. Og fra Juristens Standpunkt ere Billedforsøg kun lidet egnede til at rykke Problemerkens

Løsning nærmere. Thi Vidnet i Retssalen skal enten gengive, hvad han har hørt, eller skildre, hvad han har set. Kun sjældent er det hans Opgave at beskrive en Genstand, som har været fremlagt for ham til Beskuelse med det Formaal senere at give en Beskrivelse deraf.

En ubetinget Fejl baade ved Sterns Forsøg og det foreliggende er deres Komplicerthed. En Mediciner, der begynder at studere, begynder ikke med at betragte hele det menneskelige Legeme, men med at studere enkelte Dele, enkelte Organer. Men her ere saa mange Forsøgselementer forenede, at Resultaterne umuligt kunne give noget klart Billede. Ved en Del af Forsøget herskede Ro og ligelig Sindsstemning, ved en anden Del den højeste Ophidselse. Paa den ene Side drejede det sig om at huske Ord, paa den anden Side om Handlinger. Det passerede iagtoges i Begyndelsen ikke med særlig Opmærksomhed, medens mod Slutningen alles Interesse var rettet paa, hvad der skete. Over for de som Vidner afhørte Personer forsøgte man at indvirke paa deres Beretninger ved forvirrende Spørgsmaal og ved at lade Begivenheden genfortælle i forvansket Form; over for dem, som aflagde skriftligt Referat, forsøgte ikke sligt. Et konsekvent gennemført Forsøg maatte være saaledes indrettet, at det saa vidt muligt kun indeholdt et eller ganske faa af disse Forsøgselementer. Kun da kunde man med nogen Nøjagtighed afgøre, om Erindringen fungerer anderledes over for Ord end over for Handlinger, i hvilket Omfang den forvirres ved urigtige Spørgsmaal osv.

Heller ikke den Maade, hvorpaa Udsagnene gengaves, var ganske uangribelig. En Del af Udeladelserne kan forklares ved, at Forsøgspersonerne ikke have tænkt paa, at de ogsaa skulde fortælle disse Enkeltheder. Ved den mundtlige Gengivelse glemmer man let at fortælle, hvad man dog absolut erindrer. Og alene at forlade sig paa Skrift, er uheldigt derved, at der ikke gives vedkommende Lejlighed til at modificere Udsagnet ved stillede Spørgsmaal. Ogsaa

forekommer det ofte her, at man af en vis Ladhed ikke bryder sig om mindre Unøjagtigheder: man vil ikke udstryge, hvad man alt har nedskrevet, ikke forandre en paa-begyndt Sætning. Det hensigtsmæssigste er derfor maaske en Forbindelse af mundtligt og skriftligt Udsagn, saaledes at Vidnet først giver en sammenhængende Fremstilling, derpaa foranlediges til Fuldstændiggørelse, henholdsvis Ændringer af sit Udsagn ved Spørgsmaal, der nøje holder sig til de tidligere fastslaaede Enkeltangivelser om Forsøget, at Vidnet derpaa nedskriver det saaledes tilvejebragte fuldstændige Udsagn, eller at det nedskrives af en Protokolfører, og at det nedskrevne derpaa forelægges Vidnet til nøje Gennemlæsning.

Sekundære Udsagn ere ikke forsøgte tilvejebragte ved nærværende Forsøg. Det kan derfor ikke konstateres, hvilken Virkning Hengaaelsen af et længere Tidsrum har paa samme Person saa lidt som Virkningen af en engang afgivet Forklaring paa den, der nu skal afgives.

Selv om dette Forsøg derfor ikke har kunnet give vigtige, materielle Resultater, saa har det dog bragt os Problemet nærmere ind paa Livet. Ved yderligere Forsøg maa man sørge for at undgaa de Fejl, der hæfte ved dette saavel som ved Sterns egne Forsøg, og derved opnaa, at disse fremtidige Forsøg ogsaa i materiel Henseende give mere positive Resultater.

A. G.